

С позиции профессиональной практики учителя музыки рассматривается выразительный потенциал художественного слова, акцентируется на целесообразности использования вербального эквивалента музыкальных образов в музыкальной практике. Указывается на необходимость формирования опыта осмысления значений, зашифрованных в произведениях музыкального искусства. Коммуникация между творцом и аудиторией рассматривается как процесс передачи художественных ценностей. Подчеркивается, что становление опыта художественной коммуникации базируется на основных видах профессиональной деятельности учителя музыки: создании, воссоздании и восприятии.

Ключевые слова: художественная коммуникация, информация, музыкальная интонация, процесс, принцип диалога, личностный смысл.

Summary

The Experience of Artistic Communication in the Professional Work of a Music Teacher

Zhou Geyang

The problems of the valuable relation to the phenomena of musical art are raised in the article. The principle of dialogue is seen as a means of searching for personal artistic meaning. The analysis of the essence of artistic communication is presented. Features of artistic communication are given through the prism of the specifics of musical art. Attention is focused on the uniqueness of the musical language, which manifests itself in the ability of music to transmit the subtlest shades of feelings.

The article highlights the functions of the most important stages of the artistic communication process: the creativity of the composer, the performer's activity, the perception of the listener. It is specifically indicated that the features of the transfer of artistic information are due to the intonation nature of musical art. The defining argument is the understanding of intonation as the main way of artistic representation of reality in music. The importance of understanding of the musical work as a cultural phenomenon is noted. The article presents various scientific approaches to the interpretation of the essence of the musical work. It is emphasized that the formation of the experience of artistic communication is based on the main types of professional activity of the music teacher: creation, recreation and perception.

Key Words: artistic communication, information, musical intonation, process, principle of dialogue, personal meaning.

УДК 78.071.4/784.4

Шоробура І. М.,

доктор педагогічних наук, професор

Врода Л. А.,

викладач

(м.Хмельницький)

Формування етнокультурного виховного середовища для творчої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва

Автор статті наголошує на важливості українського фольклору, здатного ефективно формувати світогляд, закладати моральні та етичні погляди, розвивати загальну культуру особистості.

Поряд із загальною професійною компетентністю педагогів на порядок денний винесено питання формування етнокультурної компетентності майбутніх спеціалістів у галузі освіти і, насамперед, фахівців, що виховують підростаюче покоління українців.

На сучасному етапі розвитку освіти розширюються рамки вимог до спектру професійних умінь учителів мистецьких дисциплін, а саме: рефлексія способів і вмінь культуровідповідної компетенції, забезпечення зовнішньої та внутрішньої інтеграції музично-педагогічної освіти майбутнього вчителя музичного мистецтва щодо створення етнокультурного виховного середовища та збагачення змісту музично-педагогічної освіти, творчої самореалізації студентів у різних видах музично-педагогічної та художньо-творчої діяльності.

У статті проаналізовано процес формування етнокультурного виховного середовища, яке створюється під час музично-педагогічної та художньо-творчої діяльності у якому студентська молодь має можливість поєднувати особистісні та професійні інтереси. Адже випускники педагогічного закладу – це майбутні вчителі музичного мистецтва, педагоги-організатори дозвілля школярів, фольклористи-просвітителі, які не тільки повинні теоретично знати народну творчість, а й уміти створити етнокультурне середовище, прищепити своїм вихованцям любов до рідної культури, сформувати у них національну самосвідомість.

Ключові слова: вчитель музичного мистецтва, етнокультурне виховне середовище, творча самореалізація.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У документах ООН і ЮНЕСКО щодо проблеми навчання підростаючого покоління у XXI ст. зазначається, що підготувати молодь до життя в етнокультурному просторі – одне із пріоритетних завдань сучасної освіти. Національна доктрина розвитку освіти спрямована на утвердження національної ідеї, на спрямування національної самоідентифікації, розвиток культури українського народу, оволодіння цінностями світової культури, загальнолюдськими надбаннями [4].

В освітньому просторі людина заглиблюється в етнічну культуру свого народу, пізнає національну самобутність регіону, а через них залучається до світової загальнолюдської культури. Провідником культурного спадку етносів, націй, спільнот є педагог, покликаний залучати майбутнє покоління до культурних цінностей, традицій, бути носієм власної етнонаціональної культури та надихачем формування етнічної самосвідомості особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Теоретичне обґрунтування важливості створення етнокультурного виховного середовища висвітлено в працях вітчизняних вчених у галузі етнотрансформаційних процесів (Г. Балл, Т. Зайковська, І. Зязюн та ін.); етноідентичності (Л. Виготський, Т. Еріксон, В.Кремінь, Г.Солдатова та ін.); означення цінностей культури етносу (В. Скуратівський, М. Стельмахович, Є. Сявакко); українознавчих концепцій моделювання соціокультурного простору, який віддзеркалює багатство духовної і традиційно-побутової культури нації (П.Кононенко, Н.Лисенко, Г.Лозко та ін.).

Самореалізацію особистості як цілісний процес становлення людини впродовж життєвого шляху почали досліджувати такі вчені, як Л. Виготський та С. Рубінштейн, а плідно продовжили це вивчення І. Бех, Л. Божович, В. Давидов, Д. Ельконін. Педагогічні аспекти самореалізації як активної пізнавальної та творчої діяльності у нових умовах освітнього процесу розробляють В. Андреев, І. Іванов, В. Лозова, С. Сисоева, О. Савченко, Н. Тарасевич, Н. Шуркова та ін.

Аналіз останніх психолого-педагогічних досліджень і публікацій засвідчує, що проблема реалізації освітньо-виховного потенціалу музичного фольклору все частіше актуалізується у працях вітчизняних науковців. Про це свідчать виконані дисертаційні дослідження Т. Мартинової, Б. Нестеровича, В. Процюка, З. Сироти, О. Шикирінської та ін. Окремі питання підготовки майбутнього вчителя музики до створення етновиховного середовища засобами українського музичного фольклору висвітлено в дисертаційних дослідженнях Р. Берези, Р. Осипець, Г. Яківчук.

Формулювання цілей статті... Метою статті є висвітлення аспектів формування етнокультурного виховного середовища для творчої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва.

Вклад основного матеріалу... В сучасному освітньому просторі актуальною стала проблема утвердження нових підходів до процесу й результатів впливу на особистість. Важливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграє саме педагогічна освіта. У зв'язку з цим суспільство висуває якісно нові вимоги до підготовки педагогічних кадрів, зокрема вчителя музичного мистецтва, здатного використовувати у своїй педагогічній діяльності надбання народної педагогіки. Адже, використання народної педагогіки – невідмінна умова подальшого розвитку наукової педагогічної теорії і практики, надійний орієнтир у створенні виховної системи, адекватної потребам українського державотворення й формування високоосвічених, духовно багатих і морально стійких особистостей, гідних громадян демократичної європейської держави [3, с. 4].

Сучасна педагогіка розглядає етнокультурне виховання як формування національної ідентичності, світогляду, соціальних і моральних позицій на основі культурно-історичних та національних цінностей, трактує його як спосіб забезпечення специфічних освітніх потреб та інтересів соціуму в галузі освіти і культури.

Сутність поняття «Етно» Н.Лисенко розглядає як універсальну форму і зміст досвіду, що забезпечує адекватність його сприйняття завдяки емоційно-чуттєвому реагуванню й самоідентифікуванню кожного вихованця на підґрунті базового загальнолюдського [7, с. 15].

Поняття «етнос» і «народ» багатьма дослідниками ототожнюються. Підсумовуючи різні погляди, О.Нельга зазначає, що «...народ (від укр. «рід, родина, народити») – це культурно-історична спільність людей, узята на будь-якому етапі етногенези» [5, с. 25].

Етносередовище певного народу залежить від територіального розташування етносу, рівня його соціально-економічного та культурного розвитку, характеру діяльності й традицій, контактів з іншими етносами, від співвідношення фольклорної та літературної творчості. Середовище творців фольклору є визначальним у пізнанні їх етногенезу.

Дослідження сучасних науковців спрямоване на вивчення теоретичних і практичних аспектів етнокультурного виховання в загальноосвітніх закладах в процесі навчально-виховної діяльності,

створення такого етнокультурного виховного середовища, в основі якого лежать моральні принципи народної педагогіки, що органічно вплітаються у загальнолюдську педагогічну культуру.

Л. Маєвська зазначає, що відображенням цих принципів є етнічна культура спільноти, що збереглася в прислів'ях, приказках, казках, билинах, думах, піснях, легендах, іграх, хороводах, традиційних народних святах, стереотипах поведінки, в способі життя. Дослідниця вказує на те, що категорії «етнокультурне середовище» і «виховання» перебувають у діалектичному взаємозв'язку: як дія і умова, що впливає на якість цієї дії, взаємодії. Ця обставина переконує в необхідності дослідження, що спрямоване від загального до конкретного – від національно зорієнтованого виховання в загальному до етнокультурного в певному етнокультурному виховному середовищі навчального закладу [2, с. 95–98].

Важливе місце у розвитку особистості посідає освітньо-виховне середовище, в якому виховується особистість від дитячого садка до вищого навчального закладу, тобто система навчальних закладів. Воно є визначальним щодо її включення у різні види діяльності, а також набуття нею культурного досвіду свого народу, на основі чого виховується комплекс цінностей, зокрема етичних, моральних, естетичних тощо. З огляду на ці позиції створення у вищих педагогічних навчальних закладах етновиховного середовища для формування майбутнього вчителя музики є актуальним і необхідним.

У широкому сенсі етновиховний простір розуміємо як структуру із кількох взаємозалежних рівнів: глобального – загальноосвітні тенденції розвитку культури, економіки, політики, освіти, глобально-інформаційних мереж тощо; регіональний – освітня політика, культура, система освіти, життєдіяльність згідно соціальних і національних норм, звичаїв, традицій, засобів масової комунікації; локального – освітня установа (її мікрокультура, мікроклімат), найближче оточення, сім'я [7, с. 64].

Для нашого дослідження актуальним є розгляд регіонального та локального рівнів етновиховного середовища, оскільки саме на них можливі засоби педагогічного впливу певного навчального закладу, найближчого оточення та сім'ї. З огляду на те, що сучасна родина на неналежному рівні виконує функцію передачі народних традицій, ця функція передається державним навчальним закладам. Виховання особистості значною мірою залежить від створеної системи виховної роботи у навчальних закладах, від системи виховних впливів, що безпосередньо діють на неї. Саме тому є сенс говорити про розвиваюче виховне середовище, що визначається як «спеціально сконструйована або ретельно вирощена для вирішення певних завдань розвитку людини, система стосунків, насичена важливими для формування цієї людини цінностями, сенсами й можливостями» [1].

Отже, етнокультурне виховне середовище навчальних закладів дасть можливість широко використовувати потенціал етнопедagogіки не лише в обов'язкових навчальних програмах, але й позаурочних заходах, спецкурсах. Його основою є позитивне сприйняття учнями історичного минулого, розкриття глибинної сутності суспільного буття шляхом пізнання національних цінностей, відродження кращих народних традицій.

Головною відмінністю професійної діяльності педагога-музиканта є її яскраво виражена художньо-творча природа. Педагог повинен організувати на уроці не просто навчальну роботу, а художньо-творчу діяльність на основі рівноправної співпраці з студентами, учнями (О. Апраксина, Л. Арчажникова, Н. Ветлугіна, Л. Горюнова та ін.). У процесі такої співпраці повинна розкритися особистість педагога, що самоактуалізується, з одного боку, та бути створені умови для розвитку творчих рис особистості, яка самоактуалізується у вихованців, з іншого.

Виховний процес у вищій школі – це спеціальна робота педагогів задля становлення у студентів системи переконань, моральних норм, загальнокультурних якостей, що передбачені вищою освітою. Однією із основних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва є творча самореалізація.

Вивчення самореалізації особистості як педагогічної проблеми передбачає аналіз різних підходів до визначення сутності поняття «самореалізація особистості». Зокрема, Н. Бабкіна [6, с. 59–63.] розглядає самореалізацію особистості як процес поєднання особистості та об'єктивного світу, як результат людської діяльності, ознаками якої є спрямованість, мотиви, ціннісні орієнтації, вияв у різних сферах діяльності.

У сучасних освітніх умовах етнокультурна освіта відбувається завдяки загальноприйнятим етапам виховання та розвитку особистості: це сім'я, дитячий садок, школа, подальша освіта (середні та вищі навчальні заклади), і звичайно, етнокультурне навчання поза різними інституціями, використання здобутих знань у практичній діяльності індивіда (участь у роботі культурних центрів, гуртків, клубів, позашкільних установ тощо). У процесі формування етнокультурного виховного простору навчального закладу особливо важливо орієнтуватися на національно-культурні цінності, що характеризують ментальність народу, відображені в його культурі, історії та побуті.

Етнопедagogічне середовище можливо створювати під час навчальної, позаурочної діяльності та у проведенні різних практик (педагогічної, фольклорної тощо) на основі особистісно орієнтованого й діяльнісного підходів, які мають на меті забезпечувати ефективну взаємодію усіх суб'єктів педагогічного процесу, сприяти особистісному становленню, розкриттю творчого потенціалу, самоствердженню та самореалізації особистості, формувати готовність до самовдосконалення.

Один із важливих аспектів формування етновиховного середовища педагогічного навчального закладу – створення доброзичливого психологічного мікроклімату, який характеризується взаємодією педагога зі студентами, опорою на гуманістичні ідеї та морально-ціннісні орієнтації українського народу, повагою гідності усіх суб'єктів виховного процесу та врахуванням їх думки, поглядів, мотивуванням студентів через інтерес до участі у виховних заходах.

Стимулювання творчої самореалізації студентів також відбувається через активізацію художньо-творчої діяльності на основі групових організаційних форм навчально-виховної роботи з урахуванням поглибленого усвідомлення художньої, морально-етичної сутності музичної народної творчості свого етносу. Серед них: культивування ситуацій успіху; позитивне стимулювання досягнень студентів; надання студентам свободи вибору і самостійності; участь студентів у відборі змісту, методів і форм навчально-виховного процесу для передачі їм інструментарію самопізнання і самовдосконалення.

Із цією метою при формуванні етновиховного середовища для студентів Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії урізноманітнювалися форми організації виховної роботи та застосовувалися інноваційні методи, серед яких дієвість довело моделювання педагогом виховних ситуацій морального змісту на основі етнопедagogічних матеріалу і засобів, спрямоване на закріплення позитивних моделей поведінки у спільній діяльності.

Так, до прикладу, наведемо фрагмент змісту відкритого засідання клубу за інтересами «Фольклор – спосіб життя», який багато років працює на факультеті мистецтв Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Умови свята-конкурсу «Осінні фестони»: три групи учасників (команд, класів) повинні презентувати один із місяців осені – вересень, жовтень, листопад. Попередньо кожна група розподіляє обов'язки, ролі: проводить опитування старожилів рідного краю, інтерв'ю з людьми похилого віку; шукає інформацію етнографічного характеру в різних всеукраїнських і краєзнавчих джерелах.

Конкурс складається з кількох турів: 1. Розкрити народознавчі назви місяця, обґрунтувати його конкретними обрядами, віруваннями, звичаями, які відбувалися саме цієї пори року. 2. Продемонструвати один із обрядів, які побутують у рідному краї. 3. Розкрити шляхи збереження цих традицій в побуті, родині, сучасних сім'ях.

У перебігу свята-конкурсу студенти (майбутні вчителі) збагачують свої українознавчі знання й уміння, знайомляться з осінніми обрядами: Здвиження, весілля, посвячення у парубоцтво («коронування»), вивчають багато українських народних пісень, знайомляться з неписаними моральними законами українського народу. І, як результат, створюють етовиховне середовище у навчальному процесі. Під час самостійно змодельованого дійства учасники «Осініх фестон» мають можливість реалізувати свої музичні, театральні та організаторські здібності, перевірити комунікативні навички (інтерв'ю, опитування) і підвищити культуру спілкування, отримати досвід пошуково-краєзнавчої та музично-етнографічної роботи, тобто самореалізуватися у цій діяльності. Конкурсно-ігрова форма клубного заходу, на відміну від традиційного пасивного сприймання теоретичних та практичних основ народознавства, забезпечує оволодіння його змістом на високому рівні творчої активності студентів, коли зовнішня інформація органічно збігається з внутрішньою рушійною силою особистості, її художніми орієнтаціями.

Мета свята-конкурсу – виховувати в студентів повагу та любов до народних традицій, розширити знання про осінні місяці року (вересень, жовтень, листопад) в народознавчому, етнографічному, музичному аспектах.

Кожен народ протягом століть виробив свої знання про календарний рік, тісно пов'язаний із землеробством, а тому – з цілою системою вірувань, обрядів та традицій. Чи знаємо ми, як у давнину називалися ці місяці, які зміни та нашарування відбулися протягом століть? Що знаємо про походження й значення назв місяців? І що відбувалося протягом цієї пори року в обрядово-звичаєвому житті людини? Які музичні традиції побутували саме восени?

Кожного місяця є свої «іменні» дні. З цим пов'язані ті чи інші конкретні реалії або події. Для першого осіннього місяця найвизначнішим, очевидно, є день Семена. До 14 вересня селяни поспішали повністю обсіяти озиминою. «Хто не посіяв до Семена, – мовить прислів'я, – в того життя буде злиденне.» З цього дня, власне, і починається «молоде» бабине літо, яке триває до 21 вересня. Із Семеновим днем пов'язаний також обряд «женити комина,» або «запалювати посвіт». Відтак, вересень започатковує не тільки осінь, а й сукупну обрядову систему громадського дозвілля й відпочинку.

Назва місяця «вересень» пов'язана з цвітінням вересу. Це ж спостерігається в інших слов'янських народів: у білорусів – «вересень», поляків – «внесень», а в перекладі з литовської мови – «місяць вересу», в латинській – «місяць цвітіння вересу». Із середини вересня відлітають у вирій птахи. Наші пращури, побачивши в небі ключ журавлів, приказували: – «Із чужої сторононьки повертайся додомоньку!» При цьому годилось загорнути в хустину грудочку землі та тримати її до весни. Помітивши перший журавлиний ключ, що повертається з вирію, ту грудочку одразу закопувати в землю. Це означало, що весна буде щедрою й буйною.

Своєрідно святкували в давнину і Здвиження, котре припадало на 28 вересня. В цей день люди намагалися не ходити до лісу, бо, начебто, о цій порі «збираються в гурти вужі, гадюки, ящірки та інше гаддя». Легенда застерігає: якщо в цей час натрапити на таке кубло, то змії можуть покусати. Тому, хто після Здвиження зустріне блудника, а серед них неодмінно має бути і «король із золотою короною», може усміхнутися удача. Для цього потрібно розіслати на землі хустину чи фартух. Переповзаючи через нього, король залишає золотий талісман.

Після Семена вже дозволялося засилати старостів до дівчат. Проте справляти весілля починали лише через місяць – від Покрови. Цей період у народі називали «весільним переджнив'ям». Тому вересень вважається щедрим не тільки на врожай, – він також готував багатий стіл для весільних обрядів у пожовтневу пору. Відтак свято Семена збігалось з початком урочистостей. До цього часу селяни мали неодмінно обсіятись озиминою. Доки господар клопотався біля ниви, засіваючи житом засіку, жіноцтво наводило у хаті лад: білило стіни, готувало обрядові страви і у святкувало ними стіл. Діти оббігали сусідів, оповіщали: «Приходьте до нас, будем комина женити!»

Упоравшись з роботою, господар одягався у святкове вбрання, діставав із схованки кабицю і лаштував її в хаті. Господиня тим часом прикрашала посвіт барвінком та хмелем, ставила посеред хати пікну діжку. Коли ж до оселі сходилися гості, домочадець викрешував вогонь і запалював лучину – святковий настрій нараз оживляв осідло (житло).

Далі доцільно продемонструвати інсценізацію. Погожого надвечір'я батько вносить до хати смолянистого окоренка і, прилаштувавши його біля лежанки, починає вискіпувати тоненькі лучинки. Доки батько доскіпував кльоца, дочка тим часом збирала лучини й складала їх у підкоминок.

У хаті присутні дівчата, батько, мати та дочка.

Дочка: «Тату, а для чого нам стільки скіпок?»

Батько: «Живий про живе думає».

Мати: «Ось треба мені вечерю зготувати, спробуй без лучини розпалити вогонь у лежанці – скільки то мороки! А так взяв пару скіпок, підклав їх під полінця і враз вогнем спалахнуть дровцята».

Батько: «Колись, до речі, як я ще парубкував, ними навіть у хатах світили. Пристрій той звався посвітом».

Хтось із дівчат: – «А розкажіть нам, що ж воно таке – посвіт?»

Батько: «Так ось, послушайте. Здавна на Україні по селах були в моді вечорниці, досвідки чи, по нашому, посвітки. Восени та взимку, коли коротшали дні й негодило, молодь збиралася в одній хаті. В оселі під стелю висів посвіт. Це такий конусоподібний мішечок, звався кабицею, під яким, власне, і горіла лучина. Довкола всідалися дівчата. Хто пряв, хто вишивав. Невдовзі сходилися хлопці й світлиця наповнювалася піснями, іграми, танцями тощо».

Дочка: «Невже ж отак, при лучині, люди могли жити (брали її невтямки)?»

Мати: «А що поробиш – ні гасу, ні, тим паче електрики тоді не було. Отак і користувалися селяни посвітом. Але ось що цікаво: посвіт якось більше гуртував людей, робив їх ближчими, добрішими».

Батько: «Скільки народилося біля нього пісень, казок, легенд, історичних оповідок... А що маємо нині? Повсідаються біля телевізії і за вечір жодної пісні не заспівають: люди стали якимись замкнутими, відлюдкуватими...»

Хтось із дівчат: «Оксано, а що, твій ненько уже всю городину зібрав?»

Оксана: «Так, зібрали вчора, так змучились. Отакенні гарбузи вродили!»

Тетяна: «Жаль. Тобі вони не стануть в пригоді. Петрусь вже сватів заслав і без гарбуза обійшлось. А от Насті позичиш найбільшого, бо Іван їй всі паркани пообтупцював». (Всі сміються).

Уляна: «А мій хрещений найперший жнива закінчив. Яких гарних пісень йому співали! Нумо, дівчата!» (Співають жниварську пісню «Живо, женчики, живо»).

Дочка: «Мій ненько вчора таку заспівав, що я ще й не чула! Цю пісню йому співала ще моя прабабуся. Тату, заспівай ту пісню, яку ти вчора нам співав!»

Батько: «Якщо ви мені допоможете.» (Співають жниварську пісню «Наш когут чорнокрилий», записану у Віньковецькому районі, Хмельницької області).

Вбігає сусідський хлопчик (чи дівчинка): «О, а чого це ви тут сидите? Тітка Палашка всіх кличе комина женити!»

Дівчата всі: «То ходімо!» Всі виходять, співаючи жниварську пісню «Пішли дівоньки в долину».

Висновки... Отже, наведена форма формування етовиховного середовища, що ґрунтується на особистісно зорієнтованій педагогіці, педагогіці співробітництва, сприяє самореалізації та індивідуальному творчому розвитку і, водночас, груповій взаємодії студентської та учнівської молоді. У такому створеному етнокультурному виховному середовищі при неформальному спілкуванні відсутні прямі повчання, тому кожна особистість має можливість вибору діяльності, засобів самовдосконалення, самоствердження в колективі однодумців-однолітків. У такій діяльності студентської молоді поєднуються особистісні та професійні інтереси, адже випускники педагогічного закладу – майбутні вчителі музичного

мистецтва, педагогі-організатори дозвілля школярів, фольклористи-просвітителі, які не тільки повинні теоретично знати народну творчість, а й уміти створити етнокультурне виховне середовище, прищепити своїм вихованцям любов до рідної культури, сформувати у них національну самосвідомість.

Список використаних джерел та літератури:

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. – К.: Знання України, 2005. – 804 с.
2. Маєвська Л. М. Етнокультурне виховання: погляд на проблему / Л. М. Маєвська // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – 2005. – №8. – С. 95-98.
3. Мосіяшко В. А. Українська етнопедагогіка: навч. посіб. / В. А. Мосіяшко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 176 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukped.com.
5. Нельга О. Самосвідомість особистості і її етнічний зміст / О. Нельга // Філософська думка. – 1993. – № 7-8. – С. 25.
6. Рибалко Л. С. Самореалізація як педагогічна проблема / Л. С. Рибалко // Педагогіка та психологія. – 2002. – Вип. 20. – С. 59-63.
7. Сучасна школа України: етнопедагогічна проєкція теорії й практики [Монографія] / за ред. проф. Н. В. Лисенко. – К : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 336 с.

Транслітерований список літератури:

1. Andrushchenko V. P. Rozdumy pro osvitu: statti, narisy, intervju. Kyiv, Znannia Ukrainy, 2005, 804 p.
2. Maievska L. M. Etnokulturne vykhovannia: pohliad na problemu Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu: Serii «Pedahohika. Socialna robota». 2005, Volume 8, pp. 95-98.
3. Mosiashko V. A. Ukrainaska ethnopedahohika: navch. posib. Sumy: VTD «Universytetska knyha», 2005, 176 p.
4. Natsionalna doktryna rozvytku odvity [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: www.ukped.com.
5. Nelha O. Samosvidomist osobystosti i ii etnichnyi zmist. Filosofska dumka, 1993, Volume 7-8, 25 p.
6. Rybalko L. S. Samorealizatsiia yak pedahohichna problema. Pedahohika ta psyholohiia. 2002, Volume 20, pp. 59-63.
7. Suchasna shkola Ukrainy: etnopedahohichna proektsiia teorii i praktyky [Monohrafiia]. za red. prof. N. V. Lysenko. Kyiv, Vydavnychi dim «Slovo», 2013, 336 p.

Аннотация

**Формирование этнокультурной воспитательной среды для творческой самореализации будущих учителей музыкального искусства
Шоробура И.М., Врода Л. А.**

Автор статьи подчеркивает важность украинского фольклора, способного эффективно формировать мировоззрение, закладывать нравственные и этические взгляды, развивать общую культуру личности.

Наряду с общей профессиональной компетентностью педагогов на повестку дня становится вопрос формирования этнокультурной компетентности будущих специалистов в области образования и, в первую очередь, тех, кто призван воспитывать подрастающее поколение украинцев.

На современном этапе развития образования расширяются рамки требований к спектру профессиональных умений учителей художественных дисциплин, а именно: рефлексия способов и умений культуросоответствующей компетенции, обеспечение внешней и внутренней интеграции музыкально-педагогического образования будущего учителя музыкального искусства по созданию этнокультурной воспитательной среды и обогащения содержания музыкально-педагогического образования, творческой самореализации студентов в различных видах музыкально-педагогической и художественно-творческой деятельности.

В статье проанализирован процесс формирования этнокультурной воспитательной среды, которая создается во время музыкально-педагогической и художественно-творческой деятельности, в которой студенческая молодежь имеет возможность сочетать личные и профессиональные интересы. Ведь выпускники педагогического заведения – это будущие учителя музыкального искусства, педагоги-организаторы досуга школьников, фольклористы-просветители, которые не только должны теоретически знать народное творчество, но и уметь создать этнокультурную среду, привить своим воспитанникам любовь к родной культуре, сформировать их национальное самосознание.

Ключевые слова: учитель музыкального искусства, этнокультурная воспитательная среда, творческая самореализация.

Summary

Formation of Ethno-Cultural Educational Environment for the Creative Self-Realization of the Future Teachers of Music Art

Shorobura I. M., Vroda L. A.

The author of the article emphasizes the importance of Ukrainian folklore, capable of effectively shaping the worldview, establishing moral and ethical views, and developing common culture of personality.

Along with the general professional competence of teachers, the question of formation of the ethno-cultural competence of the future specialists in the sphere of education and, above all, those who are called to educate the younger generation of Ukrainians is on the agenda.

At the present stage of development of education, the scope of the requirements for the range of professional skills of teachers of artistic disciplines has been expanded, namely, the reflection of the ways and skills of the culture-respective competence, ensuring the external and internal integration of the musical-pedagogical education of the future teacher of music art in creating ethno-cultural educational environment and enriching the content of music-pedagogical education, creative self-realization of students in various kinds of music-pedagogical and artistic-creative activity.

The article analyzes the process of formation of the ethno-cultural educational environment, which is created during the music-pedagogical and artistic-creative activity, in which students have the opportunity to combine personal and professional interests. After all, graduates of the pedagogical institution are the future teachers of music art, teachers-organizers of leisure time of schoolchildren, folklorists-enlighteners, who not only need theoretically to know folk creativity, but also to be able to create ethno-cultural environment, to instil in their pupils the love for their native culture, to form their national consciousness.

Key Words: teacher of music art, ethno-cultural educational environment, creative self-realization.

УДК 78.071.2

Щербініна О. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Ніжин Чернігівської області)

Дитячий фортепіанний цикл як творча лабораторія з розвитку художньо-образних уявлень музиканта

У статті висвітлюються проблеми розвитку художньо-образних уявлень у процесі вивчення дитячої фортепіанної музики. Формування художньо-образних уявлень розглядається як необхідна умова розвитку музичного мислення. Підкреслюється значимість художньо-образних уявлень для подальшої музичної діяльності особистості. Зазначається, що у мистецькій діяльності уявлення служать найважливішою ланкою, що поєднує зовнішній світ і твори мистецтва. Наводиться психологічне розуміння категорії уявлення як результату попередніх сприймань; наголошується на суб'єктивному характері уявлень, їх залежності від особливостей об'єктів сприймання та індивідуально неповторної особистості людини. Виходячи з того, що уявлення виникають й розвиваються в процесі діяльності, яка з необхідністю їх потребує, обґрунтовується роль виконавського репертуару для становлення та розвитку художньо-образних уявлень музиканта.

Невичерпне розмаїття художньо-образного змісту дитячих циклів визначається як підстава для їх широкого впровадження в практику музичного навчання. Автором представлений ретроспективний аналіз розвитку дитячого фортепіанного циклу. На прикладах циклів видатних композиторів проілюстровано яскравість різноманітних художніх образів, визначено типові образні сфери циклів, обґрунтовано розуміння дитячого циклу як «енциклопедії художніх образів».

Ключові слова: творчий розвиток, дитячий цикл, художньо-образні уявлення, репертуар, фортепіанна музика.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В історії музичної педагогіки існують проблеми, що не втрачають своєї актуальності. Саме до таких належить розвиток художньо-образних уявлень. В системі музичної освіти формування художньо-образних уявлень є необхідною умовою для розвитку музичного мислення та основою для подальшої ефективної музичної діяльності особистості. Процес становлення образної сфери особистості має певну специфіку, що актуалізує розробку спеціальних